

Za večjo oskrbo z žiti v Sloveniji bodo potrebne velike prilagoditve

Sporočilo za medije

Ljubljana, 8. november 2023: **Podnebne spremembe, geopolitične negotovosti v svetu in evropske zahteve po zmanjševanju fitofarmaceutskih sredstev ogrožajo pridelavo žit v Sloveniji, ki že sedaj ne zadošča za domačo porabo. Potrebno bo veliko prilagoditev načina kmetovanja in uvajanje novih tehnologij, predvsem pa razumevanja in dolgoročnega sodelovanja vseh v celotni žitni verigi. O tem so govorili na Žitni konferenci v Ljubljani, ki jo vsako leto organizira GZS-Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij.**

Dr. Tatjana Zagorc, direktorica Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij je v uvodni predstavitvi izpostavila pomen žitnega sektorja v Sloveniji. GZS-Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij pod svojim okriljem združuje tako Združenje kmetijskih podjetij, Združenje za mlinarstvo, Združenje za pekarstvo in Združenje proizvajalcev krmil, ki so ključni deležniki žitne verige. Vsa ta podjetja so steber prehranske varnosti, kmetijska podjetja s kooperanti, ustvarjajo visoke hektarske donose, uporabljajo najboljše tehnologije in digitalizirajo procese ter s tem zagotavljajo kakovostno in varno surovino. Mlinarji in peki so zanesljiv kupec surovin, ki te predelajo v varna živila in poskrbijo za nemoteno oskrbo trgovcev. Mlinarstvo in proizvodnja pekovskih izdelkov in testenin sodi med prve po številu družb v sektorju živilstva, drugo je po ustvarjeni dodani vrednosti, drugo po številu zaposlenih, zaposluje skoraj 4.500 ljudi, in je tretje po skupnih prihodkih od prodaje, teh ustvari preko 472 milijonov evrov. Proizvajalci krmil pa so ključni za oskrbo s krmo za sektor proizvodnje mesa in mesnih izdelkov in mleka ter mlečnih izdelkov.

Svet se sooča s prehransko krizo, ki jo povzročajo klimatske spremembe, vojne, pandemije in geopolitične negotovosti. Nekatere države se soočajo z akutnim pomanjkanjem hrane. Zato postaja prehranska varnost tako v EU kot v Sloveniji vse pomembnejša. Evropa je tako sprejela Strategijo »Od vil do vilic«, ki bo prebivalcem zagotavljala zadostno in raznoliko oskrbo z varnimi, dostopnimi in trajnostnimi živila v vsakem trenutku. Po pandemiji covid je bil vzpostavljen Evropski mehanizem za pripravljenost in odzivanje na krize na področju prehranske varnosti (EFSCM), ki spodbuja sodelovanje in transparentnost v komuniciranju.

Podnebne spremembe (suša, toča, pozeba, poplave, neurja in druge) imajo velik vpliv na pridelavo žit, zlasti neposredno na fenologijo, dostopnost do vode, fotosintetsko aktivnost, pojavljajo se novi škodljivci, bolezni in invazivne vrste, kar vpliva na produktivnost in konkurenčnost panoge, ponudbo hrane in spreminja prehranske navade potrošnikov.

Mag. Andreja Komel iz MKGP je v uvodnem nagovoru izpostavila, da je samo z skupnim nastopom mogoče optimalno organizirati verigo vrednosti v smislu zagotavljanja dovolj velike in raznolike ponudbe za prodajo bodisi skozi sistem javnega naročanja za javne zavode in druge javne ustanove, kakor trgovskim verigam. Odporen prehranski sistem je temelj prihodnosti celotne družbe.

Dr. Andreja Sušnik, iz Agencije RS za okolje je predstavila podnebne projekcije za Slovenijo do leta 2100 po različnih scenarijih. Pričakuje se nadaljnje naraščanje temperature v vseh letnih časih in v vseh regijah, dvigovala se bo tudi temperatura tal v vseh rastnih dobah, veliko večje bo število vročih dni kot doslej, več bo tudi ledenih dni. Vse to povzroča hitrejšo razgradnjo organskih snovi, izgubljanje sposobnosti skladiščenja ogljika v tleh, vročinske strese rastlin, dvige temperature v rekah in jezerih, pozimi nihanja v ciklih zmrzovanja tal, zemeljske plazove in spremembe rastlinskih in živalskih vrst.

Višina padavin na letni ravni in pozimi se bo predvidoma povečala, večja bo tudi jakost in pogostnost izjemnih padavin. Pričakovati je povečanje skupne količine padavin pozimi, vendar manj zadržanih v snežni odeji, večje bo odtekanje vode, kar bo povzročalo erozije, plazove, hudourniške poplave in tudi zimske poplave. Manj bo tudi snežnih padavin. Naraščanje temperature zraka in tal bo povečalo izhlapevanje, kar bo vplivalo tudi na pogostejše suše in daljša sušna obdobja. Pridelava hrane v prihodnosti bo po besedah dr. Sušnik morala temeljiti na preciznem in »climate smart« kmetijstvu, optimizaciji porabe vode, pesticidov, gnojil, uporabi različnih virov informacij (droni, sateliti, terenske meritve), povezovanju kmetij, robotiki in uporabi interneta stvari na kmetijah.

Širši pogled na ekonomske vidike podnebnih sprememb s poudarkom na energiji je v nadaljevanju predstavil **dr. Jože P. Damjan** iz Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani. Predstavil je odziv EU na globalne podnebne spremembe, energetske odziv Slovenije na podnebne spremembe, izpostavil učinke zamud in napak pri izvajanju energetske politike in posledično makroekonomske učinke zmanjšane konkurenčnosti zaradi visokih cen energije na bruto domači proizvod.

Po njegovem mnenju lahko Evropa povsem razogljči svojo proizvodnjo energije in industrijo, vendar s tem skorajda nič ne prispeva h globalnemu zmanjševanju CO₂ emisij, predvsem zaradi globalizacije in selitve industrijske proizvodnje v Azijo, kje uporabljajo tehnologije, ki so energetske in ogljično bistveno bolj intenzivne kot v Evropi. Zaradi selitve evropske (in ameriške) industrije v Azijo se globalni izpusti povečajo in ne zmanjšajo, prišteti pa je treba tudi učinek mednarodnega transporta. Zaradi energetske krize je v EU upad energetske intenzivnih industrijskih panog za 10 do 15 %, kar vodi v gospodarsko stagnacijo v Evropi.

Neustrezen je tudi slovenski energetske odziv v okviru programa NEPN. Nujno potrebujemo JEK2 in OVE (zlasti hidroenergijo) energijo za zagotavljanje stabilne energetske samooskrbe države v prihodnje. V nasprotnem primeru bo to imelo učinek na povečanje cen električne energije, večjo uvozno odvisnost in posledično zmanjšanje konkurenčnosti ali opustitev energetske intenzivnega dela gospodarstva. Poudaril je, da je potreben nov strateški premislek o energetske politiki v EU, da ohranimo industrijo in delovna mesta ter strateško avtonomnost EU.

O posledicah zmanjševanja uporabe fitofarmaceutskih sredstev je spregovoril **dr. Jernej Drogenik** iz Uprave RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin. Predlog EU Uredbe o

trajnostni rabi fitofarmaceutskih sredstev prinaša novosti, kot so prepoved uporabe vseh FFS na občutljivih območjih, zmanjšanje uporabe FFS za 50 % oz. še več, definicija poklicnih uporabnikov FFS in obvezno izvajanje integriranega varstva rastlin in vnos v register ukrepov integriranega varstva rastlin, kar pomeni veliko upravno breme za uporabnike FFS in pristojni organ.

Prepoved uporabe vseh FFS na občutljivih območjih bi zajela 41 % vseh površin z žiti, ki so na občutljivih območjih, kar bi zahtevalo prilagoditev (širok kolobar, mehansko zatiranje plevelov, uporabo tolerantnih hibridov) ter pomembno vplivalo na obseg pridelave in samooskrbo. Po izvedenih izračunih bi se na ravni Slovenije pridelek žit zmanjšal za petino. EU pripravlja kompromisni predlog Uredbe, ki naj bi bil predstavljen v mesecu novembru.

Barbara Zagorc iz Kmetijskega inštituta Slovenije je predstavila pridelavo in predelavo žit v Sloveniji. Delež žit v vrednosti kmetijske pridelave v Sloveniji pomeni od 6,3 do 11,5 %. V Sloveniji je bilo v letu 2023 po podatkih SURS zasejanih 107.000 ha z žiti. Pšenica in pira sta bili posejani na 29.000 ha, koruza za zrnje na 44.000 ha, ječmen in tritikala na 27.000 ha, ostalo so bila druga žita. Skupno je bilo pridelano 672.000 ton žit, največ koruze 394.000 ton in pšenice in pire 145.000 ton. Glede na leto 2022 se je skupen pridelek žit, kot tudi površine in hektarski donos povečal, razen pri pšenici in ječmenu, kjer je bil pridelek nižji od lanskoletnega.

Odkup v času žetve je letos znašal 70.914 ton in se je od leta 2018 povečal za skoraj petino. Delež krušne pšenice v odkupu je znašal 61 odstotkov. Slovenija letno porabi nekaj manj kot 300.000 ton pšenice in skupaj 800.000 ton vseh žit, zato je v večini let neto uvoznica žit, v vseh letih pa neto uvoznica pšenice. To jo postavlja v veliko odvisnost od sosednjih držav zlasti od uvoza iz Hrvaške in Madžarske. Številni pretresi na kmetijskih trgih (covid, vojna v Ukrajini) posledično vplivajo na cene žit. Velik vpliv imajo tudi nepredvidljivi vremenski pojavi, dvig cen inputov (gnojila, energenti, semena) in pa pomanjkanje ter stroškovno draga delovna sila. V zadnjih petih letih so se stroški pridelave žit dvignili za 50 %, cene pa ostajajo na ravni povprečja 2017 – 2021.

Brigita Vindiš Zelenko, predsednica Združenja proizvajalcev krmil pri GZS – Zbornici kmetijskih in živilskih podjetij je poudarila pomen proizvodnje krmil v verigi proizvodnje živil živalskega izvora. Opozorila je na vse večje pritiske okoljskih organizacij, zahteve potrošnikov in tudi na sprejeti Zeleni dogovor na ravni Evropske komisije, ki panogi nalaga vedno nove predpise. Industrija krmil si prizadeva z novimi dognanji v znanosti v prehrani živali za izboljšanje krme, boljši izkoristek hranil in manjši okoljski odtis v verigi preskrbe s hrano. Proizvajalci krmil v Slovenij porabijo/odkupijo 41.120 ton pšenice, 19.247 ton ječmena, 172.410 ton koruze in 3.708 ton ostalih žit. Skupno se v Sloveniji proizvede 396 tisoč ton krmil in porabi preko 236 tisoč ton žit za krmo živali.

Silvester Pečjak, predsednik Združenja za pekarstvo pri GZS – Zbornici kmetijskih in živilskih podjetij je opozoril na velike težave, ki so doletele peke z dvigom cene električne energije in vhodnih surovin. Predstavil je svoje poglede na podnebne spremembe in vpliv na širšo družbo.

Žitno konferenco je zaključila okrogla miza »Prehranska varnost: Izziv ali potreba?«, na kateri so dr. Marina Pintar, dekanja Biotehniške fakultete Univeze v Ljubljani, mag. Andreja Komel iz Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Matic Majcenovič predsednik Združenja za mlinarstvo in Branko Virag, predsednik Združenja kmetijskih podjetij govoril o izzivih in priložnosti, pa tudi nevarnosti s katerimi se srečuje sektor žit doma in na globalni ravni. Okroglo mizo je vodila dr. Maja Kožar iz Kmetijskega inštituta Slovenije.

Izpostavili so pomen oskrbe z domačimi žiti, opozorili na težave, ki jih povzroča omejevanje uporabe fitofarmaceutskih sredstev in podnebne spremembe, ki pomembno vplivajo na kmetijsko pridelavo, pogosto zmanjšujejo pridelke ali vplivajo na njihovo kakovost. Poudarili so, da potrebujemo še več znanja in novih tehnologij, ter digitalizirane postopke, ki bodo dostopnejše. Izjemno pomembno je zaščititi kmetijska zemljišča, povečati investicije v žitni sektor in ustrezno podpirati tržno usmerjene proizvajalce. Žitni sektor je z vstopom v shemo izbrana kakovost Slovenija odločen povečati organizirano in načrtovano pridelavo slovenskih žit. Seznanili so se tudi s spodbudami, ki jih država namenja za pridelavo žit v Sloveniji in ukrepi ministrstva za izboljšanje stanja na področju žitnega sektorja. Seveda se niso mogli izogniti obsegu površin, ki jih v Sloveniji namenjamo žitaricam, ki so premajhne in opozorili na dolgoročno ureditev namakanja v poljedelstvu. Še posebej je bilo opozorjeno, da se bodo industrijske cone in naselja iz poplavljenih območjih reševala na račun zmanjšanja kmetijskih površin.

Zbornica kmetijskih in živilskih podjetij pri GZS

***

Dodatne informacije:

Mag. Anita Jakuš, anita.jakus@gzs.si; 041 791 224